ICHKI ISHLAR ORGANLARI HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI XIZMATLARI FAOLIYATINI MODDIY-TEXNIK TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH

O‘raqov Jasur Rustamaliyevich

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati kafedrasi

katta o‘qituvchisi, mayor.

Abdurahimov Davronbek Dilshod o'g'li

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

3-bosqich kursanti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ichki ishlar organlari huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmatlarining moddiy-texnik ta'minoti holati, mavjud muammolar hamda uni takomillashtirishning zamonaviy yo‘nalishlari ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, profilaktika faoliyatida raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, videokuzatuv tizimlari, elektron ma'lumotlar bazalari, mobil profilaktika vositalari hamda xorijiy davlatlar tajribasidan foydalanish masalalari yoritilgan. Muallif tomonidan huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmatlarini samarali tashkil etishda zamonaviy texnik vositalar, yagona elektron platforma va integratsiyalashgan boshqaruv tizimlarini joriy etish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: huquqbuzarliklar profilaktikasi, ichki ishlar organlari, moddiy-texnik ta'minot, raqamlashtirish, videokuzatuv, sun'iy intellekt, elektron profilaktika, xavfsiz hudud, profilaktika inspektori.

Abstract: This scientific article provides a scientific and practical analysis of the state of material and technical support for the crime prevention services of internal affairs bodies, existing problems, and modern directions for its improvement. Issues regarding the use of digital technologies, artificial intelligence, video surveillance systems, electronic databases, mobile preventive tools, and foreign experience in preventive activities are also highlighted. The author puts forward scientifically grounded proposals for the introduction of modern technical means, a single electronic platform and integrated management systems in the effective organization of crime prevention services.

Keywords: crime prevention, internal affairs bodies, material and technical support, digitalization, video surveillance, artificial intelligence, electronic prevention, safe zone, prevention inspector.

Bugungi globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari jamiyat xavfsizligini ta’minlash tizimiga ham tubdan yangi talablarni qo‘ymoqda. Ayniqsa, huquqbuzarliklarning murakkablashuvi, transmilliy jinoyatchilik, kiberjinoyatlar, yoshlar o‘rtasidagi deviant xulq-atvor va ijtimoiy xavf omillarining ortib borishi ichki ishlar organlari faoliyatini zamonaviy moddiy-texnik vositalar bilan ta’minlashni dolzarb masalaga aylantirmoqda.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi — jinoyatchilikka qarshi kurashning eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur faoliyat samaradorligi esa bevosita profilaktika xizmatlarining moddiy-texnik bazasi, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan ta’minlanganlik darajasi hamda raqamli boshqaruv imkoniyatlariga bog‘liq.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida ichki ishlar organlari faoliyatini modernizatsiya qilish, “Xavfsiz shahar”, “E-ijtimoiy profilaktika”, “Raqamli profilaktika”, “Mahallabay ishlash” kabi tizimlarni joriy etish orqali profilaktika faoliyatini takomillashtirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Biroq amaliyot tahlili ayrim hududlarda texnik vositalarning yetarli emasligi, elektron bazalarning integratsiyalashmaganligi, mobil monitoring vositalarining

cheklanganligi hamda profilaktika inspektorlarining zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmalari yetarli darajada shakllanmaganligini ko‘rsatmoqda.

Shu nuqtai nazardan, ichki ishlar organlari huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmatlarini moddiy-texnik ta’minlashni takomillashtirish masalasi ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmatlarini moddiy-texnik ta’minlash deganda, profilaktika faoliyatini samarali amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan texnik vositalar, transport, aloqa tizimlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, elektron ma’lumotlar bazalari, videokuzatuv vositalari, xizmat binolari va boshqa resurslar bilan ta’minlash tushuniladi.

Mazkur ta’minot quyidagi asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

- xizmat binolari va infratuzilma;
- transport vositalari;
- kompyuter va server qurilmalari;
- videokuzatuv tizimlari;
- mobil aloqa va radioaloqa vositalari;
- elektron profilaktika platformalari;
- sun’iy intellekt va analitik tizimlar;
- biometrik identifikatsiya vositalari;
- tezkor monitoring texnologiyalari.

Profilaktika faoliyatida moddiy-texnik bazaning zamonaviyligi jinoyatchilikni barvaqt aniqlash, xavfli hududlarni nazorat qilish, shaxslarni tezkor identifikatsiya qilish hamda kriminogen vaziyatni prognozlash imkonini beradi.

Zamonaviy profilaktika faoliyatida raqamli texnologiyalarning o‘rni

Raqamlashtirish bugungi kunda ichki ishlar organlari faoliyatining eng ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, profilaktika xizmatlarida elektron tizimlardan foydalanish inson omili ta’sirini kamaytirish, ma’lumotlarni tezkor tahlil qilish hamda profilaktik nazorat samaradorligini oshirish imkonini bermoqda.

a) “Xavfsiz shahar” tizimi

Videokuzatuv kameralarining yagona markazga integratsiyalashuvi: jinoyat sodir etilishining oldini olish, qidiruvdagi shaxslarni aniqlash, transport oqimini monitoring qilish, jamoat xavfsizligini ta’minlash imkonini beradi. Sun’iy intellekt asosidagi yuzni aniqlash texnologiyalari profilaktika xizmatlari faoliyatida alohida ahamiyat kasb etmoqda.

b) Elektron profilaktika platformalari

“E-ijtimoiy profilaktika” kabi tizimlar orqali: xavf guruhidagi shaxslar, muammoli oilalar, ilgari sudlanganlar, voyaga yetmaganlar, ma’muriy nazoratdagi shaxslar haqida elektron ma’lumotlar shakllantirilmoqda. Mazkur platformalar profilaktika inspektorlariga hududdagi kriminogen vaziyatni real vaqt rejimida monitoring qilish imkonini beradi.

c) Mobil profilaktika texnologiyalari

Planshet, mobil terminal va GPS tizimlari profilaktika inspektorining bevosita hududda ishlash samaradorligini oshiradi. Elektron protokol, onlayn tekshiruv va tezkor identifikatsiya imkoniyatlari vaqt va resurslarni tejaydi.

Xorijiy davlatlar tajribasi.

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, profilaktika xizmatlarini texnologik modernizatsiya qilish jinoyatchilikni kamaytirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

AQSh tajribasi: AQShda “Predictive policing” texnologiyasi qo‘llanilib, sun’iy intellekt yordamida jinoyat sodir etilishi ehtimoli yuqori hududlar oldindan aniqlanadi. Bu esa profilaktika kuchlarini to‘g‘ri taqsimlash imkonini beradi.

Buyuk Britaniya tajribasi: Buyuk Britaniyada “Community policing” modeli asosida profilaktika xizmatlari: mobil monitoring, yagona elektron ma’lumotlar bazasi, raqamli patrullash tizimlari orqali faoliyat olib boradi.

Janubiy Koreya tajribasi: Janubiy Koreyada “Smart city” konsepsiyasi asosida: videokuzatuv, sun’iy intellect, sensor tizimlari, favqulodda signal

tugmalari yagona platformaga integratsiya qilingan. Natijada jinoyatchilik darajasi sezilarli kamaygan.

Mavjud muammolar

Amaliyot tahlili quyidagi muammolar mavjudligini ko‘rsatadi:

Birinchidan, ayrim hududlarda profilaktika punktlari zamonaviy texnik vositalar bilan yetarli darajada jihozlanmagan.

Ikkinchidan, elektron ma’lumotlar bazalari o‘rtasida to‘liq integratsiya mavjud emas.

Uchinchidan, profilaktika inspektorlarining zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmalari ayrim hollarda yetarli emas.

To‘rtinchidan, videokuzatuv tizimlari barcha hududlarni to‘liq qamrab olmagan.

Beshinchidan, sun’iy intellekt va kriminologik prognozlash texnologiyalaridan foydalanish darajasi past.

Moddiy-texnik ta’minotni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy takliflar

1. Yagona raqamli profilaktika platformasini yaratish. Ichki ishlar organlari, mahalla, ta’lim muassasalari, probatsiya va boshqa subyektlar ma’lumotlarini integratsiya qiluvchi yagona elektron tizim yaratish zarur.

2. Sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etish. Kriminogen hududlarni prognozlash, xavf guruhlarini aniqlash va profilaktik monitoringni avtomatlashtirish maqsadida AI texnologiyalaridan foydalanish lozim.

3. Profilaktika inspektorlarini mobil qurilmalar bilan ta’minlash. Har bir profilaktika inspektori: planshet, GPS tizimi, mobil identifikatsiya vositasi, elektron protokol tizimi bilan ta’minlanishi kerak.

4. Videokuzatuv tizimlarini kengaytirish. Mahalla, ta’lim muassasalari, jamoat joylari va kriminogen hududlarda zamonaviy kameralar sonini oshirish zarur.

5. Raqamli kriminologik monitoring tizimini yaratish. Hududdagi: jinoyatchilik dinamikasi, xavf omillari, muammoli shaxslar, takroriy huquqbuzarliklar bo‘yicha avtomatik tahlil tizimi joriy etilishi maqsadga muvofiq.

6. Kadrlar salohiyatini oshirish. Profilaktika xodimlari uchun: IT texnologiyalari, sun’iy intellect, elektron monitoring, kiberxavfsizlik bo‘yicha muntazam malaka oshirish kurslari tashkil etish zarur.

Xulosa

Ichki ishlar organlari huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmatlarini moddiy-texnik ta’minlashni takomillashtirish bugungi kunda jamoat xavfsizligini ta’minlashning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar, raqamli boshqaruv va sun’iy intellekt tizimlarini profilaktika faoliyatiga keng joriy etish: jinoyatchilikni barvaqt aniqlash, xavf omillarini prognozlash, profilaktika samaradorligini oshirish, inson omilini kamaytirish, jamoat xavfsizligini mustahkamlash imkonini beradi.

Shuningdek, milliy profilaktika tizimini xorijiy davlatlarning ilg‘or tajribalari bilan uyg‘unlashtirish orqali profilaktika xizmatlarini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Kelgusida “raqamli profilaktika”, “aqlli monitoring”, “elektron xavfsizlik” va “AI-profilaktika” konsepsiyalarini amaliyotga keng joriy etish ichki ishlar organlari faoliyati samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining jamoat xavfsizligini ta’minlashga oid farmon va qarorlari.
4. Kriminologiya: darslik / prof. Z.S. Zaripov tahriri ostida.

5. Abdurasulova Q.R. Kriminologiya va huquqbuzarliklar profilaktikasi. – Toshkent.
6. Community Policing and Crime Prevention. London, 2022.
7. Smart Policing Technologies. New York, 2023.
8. Predictive Policing and Artificial Intelligence in Law Enforcement. Washington, 2021.